

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Hoofdstuk 1: De Lantaarn als landgoed.....	6
Hoofdstuk 2: Eigenaren van De Lantaarn; een overzicht	24
Hoofdstuk 3: Jan van der Meeren II	26
Hoofdstuk 4: Dierick van der Meeren	28
Hoofdstuk 5: Merten van der Meeren	32
Hoofdstuk 6: Digna van der Hert en Anthonis t'Serclaes	33
Hoofdstuk 7: Catharina Tacquet	35
Hoofdstuk 8: Jacques Spierinck en Iman Corneliszn. van Zuijtlant	36
Hoofdstuk 9: Cornelis Teelinck	38
Hoofdstuk 10: Glaude de With	41
Hoofdstuk 11: Francois Francoiszn. Husman	48
Hoofdstuk 12: Stephanus Vay	56
Hoofdstuk 13: Nathan Vay	62
Hoofdstuk 14: Anna en Maria Vay	66
Hoofdstuk 15: Wilhelmus Vay	69
Hoofdstuk 16: Catharina Cornelia Smulders	74
Hoofdstuk 17: Catharina Rimpelaar	76
Hoofdstuk 18: Erfgenamen van Catharina Rimpelaar	78
Hoofdstuk 19: Jan van Bavel	81
Hoofdstuk 20: Leonardus (Louis) Etienne	83
Hoofdstuk 21: Cornelius Ludovicus Antonius ("Louis") Cuypers en Petrus Josephus Cuypers	84
Hoofdstuk 22: Louise Napoleon Desirée Cuypers	91
Hoofdstuk 23: Elisabeth Louise Angèle Marie Ghislaine de Pierpont en Adrien Marie Joseph Jean Alexis Fabri	96
Hoofdstuk 24: Leden van de familie Loos	99
Hoofdstuk 25: Pachters van De Lantaarn	102

Afkorting	115
Geraadpleegde literatuur	116
Noten	119
Personenindex	141

Voorwoord

In 2012 verscheen van mijn hand een studie over de geschiedenis van de landgoederen Ekelenberg en Padmos in Steenberg. ¹ Tijdens het onderzoek dat daaraan ten grondslag lag signaleerde ik diverse bijzonderheden over het nabijgelegen landgoed De Lantaarn. Het waren voor mij toen bijvangst. Het was niet mijn bedoeling om deze te verwerken in het boek over Ekelenberg en Padmos, maar ik kon het niet laten om hieraan toch enige aandacht te besteden en wel in de vorm van enkele voetnoten in dit boek. Zij hadden slechts op enkele facetten van de geschiedenis van De Lantaarn betrekking. Toen in 2018 in het kader van de voorbereiding van een nieuw bestemmingsplan voor de hoofdvestiging van De Lantaarn aan de Moerstraatseweg 154 in Steenberg historisch en archeologisch onderzoek plaatsvond bleken deze noten de vrijwel enige bronnen over de geschiedenis van De Lantaarn te zijn die konden worden aangeboord. ² Ik nam er kennis van en werd gesterkt in mijn mening dat De Lantaarn een grondiger en steviger verankerde reconstructie verdiende. Tal van vragen over het landgoed bleven namelijk onbeantwoord. Ik signaleerde dit ook toen ik onderzoek deed naar de geschiedenis van het aangrenzende landgoed Steenhuizen, waarover ik in 2024 een boek publiceerde. ³ Zo ontstond de behoefte om de geschiedenis van De Lantaarn op basis van wetenschappelijk verantwoord archiefonderzoek te reconstrueren. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen de geschiedenis van het landgoed als zodanig, van de eigenaren en van de pachters. In het boek is aandacht besteed aan de vele inwoners van Steenberg die op de een of andere wijze met De Lantaarn verbonden waren. Voor hun namen verwijs ik naar de personenindex.

Het voorliggende boek completeert de studies over de vijf landgoederen die ooit in het Oudland van Steenberg lagen: Dassenberg, Padmos, De Lantaarn, Steenhuizen en Ekelenberg. ⁴ Zij behoren tot de beeldbepalende bestanddelen van de eeuwenoude geschiedenis van Steenberg.

Robert Catsburg, Ad IJzermans, Fred van den Kieboom, Ad Loos (de huidige eigenaar van De Lantaarn), Hanneke Meulblok, Ad van de Par, Hans Slokkers en Jan Verbogt waren mij bijzonder behulpzaam bij het verzamelen en interpreteren van gegevens waarop het boek steunt. Mijn echtgenote Dinette Leune-Wijnen assisteerde bij de eindredactie. Voor hun medewerking ben ik hen zeer erkentelijk.

Han Leune (hleune@telfort.nl; www.hanleune.nl)
Capelle aan den IJssel, juli 2025

Hoofdstuk 1: De Lantaarn als landgoed

Het gebied in het Oudland van Steenberg en dat sinds de 16de eeuw is omschreven als “De Lantaarn” kan worden beschouwd als een (voormalig) landgoed. Wat kan daaronder worden verstaan? Leenders geeft er de volgende omschrijving van: “Een landgoed bestaat in principe uit een woning die zich door zijn rijke karakter onderscheidt van de gewone bebouwing en waarbij een siertuin en één of meer agrarische bedrijven behoren. In meer uitgebreide vorm kan een landgoed een grote oppervlakte beslaan en daarvan het uiterlijk, het landschap, door dreven en parken, waterpartijen en bouwwerken bepalen. Het hoofdgebouw van een landgoed kan, afhankelijk van de bouwwijze, omschreven worden als kasteel, buitenhuis, villa; of in oudere termen: stenen kamer, hooghuis, speelhuis, huis van plaisantie”.⁵ Met deze (ruime) omschrijving wordt in het midden gelaten of de eigenaar er permanent woont dan wel er incidenteel verblijft.⁶ In het laatste geval wordt een landgoed wel als een buitenverblijf (of kortweg: als buiten) gedefinieerd.

Het is niet altijd even duidelijk hoe de termen kasteel, ridderhofstad, landhuis, landgoed, buitenhuis en buitenplaats zich tot elkaar verhouden.⁷ Renes merkte terecht op dat de grens tussen een buitenplaats en een landgoed vaag is.⁸ Soms wordt de term buitenplaats gehanteerd als een overkoepelend begrip. Dit begrip verkreeg in 1988 in Nederland een wettelijke verankering in het Besluit Rijkssubsidiëring Historische Buitenplaatsen. Daarin werd de (historische) buitenplaats gedefinieerd als een ruimtelijk geheel, dat “met name wordt gevormd door een, eventueel thans verdwenen, in oorsprong versterkt huis, kasteel, buitenhuis of landhuis, met bijgebouwen, omgeven door tuinen en/of park met één of meer van de volgende onderdelen, zoals grachten, waterpartijen, lanen, boomgroepen, parkbossen, (sier)weiden, moestuinen en ornamenten. De samenstellende onderdelen van dit complex zijn door opzet of ontwerp van tuin en park en het (utilitair) gebruik historisch en architectonisch met elkaar verbonden en vormen zo een compositorische eenheid.” Deze (eveneens ruime) definitie houdt de mogelijkheid open dat een complex een buitenplaats wordt genoemd, ook indien het daarop ooit gebouwde huis is verdwenen.

In de Natuurschoonwet uit 1928 (die nadien verscheidene malen is aangepast) wordt (in artikel 1 lid 1) een landgoed gedefinieerd als “een, in Nederland gelegen, geheel of gedeeltelijk met bossen of andere houtopstanden bezette onroerende zaak - daaronder begrepen dat waarop een buitenplaats of andere, bij het karakter van het landgoed passende, opstellen voorkomen – voor zover het blijven voortbestaan van die onroerende zaak in zijn karakteristieke verschijningsvorm voor het behoud van het natuurschoon wenselijk is”.

Krachtens deze wet kunnen eigenaren van een landgoed onder bepaalde voorwaarden belastingfaciliteiten verkrijgen. Tot die voorwaarden behoort dat het grondgebied voor tenminste 30% bestaat uit houtopstanden (bos) of natuurterrein. De wijze waarop het gebied wordt geëxploiteerd mag geen inbreuk maken op het natuurschoon. Landbouwgronden dienen voldoende omzoomd te zijn.⁹

De Lantaarn was in de oudste polder van Steenberg genaamd het Oudland (bedijkt in 1331) niet het enige landgoed. Vier andere landgoederen waren:¹⁰

- Dassenberg (onder die naam pas vermeld vanaf medio 17de eeuw), voortgekomen uit een boerderij die omstreeks 1356 is vermeld.¹¹ Dit landgoed, met een omvang van ca. 150 hectaren (waarvan 25 hectaren op het grondgebied van Halsteren, gemeente Bergen op Zoom), bestaat nog steeds.¹²
- Padmos (onder die naam pas vermeld in de eerste helft van de 16de eeuw), voortgekomen uit een boerderij die al in 1367 is vermeld.¹³
- Steenhuizen, de oudste vermelding stamt uit 1507.¹⁴
- Ekelenberg, het jongste landgoed, ontstaan in 1637.¹⁵

Deze vier landgoederen en De Lantaarn hadden de volgende kenmerken gemeen:

- Ze waren veelal eigendom van gefortuneerde families, meestal met een hoge maatschappelijke status.
- Op het landgoed was een boerderij gevestigd, bewoond door een pachter met zijn gezin. Het was uitzonderlijk dat de eigenaar zelf als landbouwer (gebruiker) fungeerde en er woonde.
- Tot het landgoed behoorden percelen akker-, weiland en bos. Bospercelen vormden een belangrijk bestanddeel, zowel vanwege hun rendement alsook door hun bijdrage aan een aangenaam verblijf.

- Tot de opstallen behoorde een herenhuis (villa) met een voorname uitstraling, al dan niet permanent bewoond door de eigenaar. Op de landgoederen Padmos, De Lantaarn en Steenhuizen waren de herenhuizen oorspronkelijk omringd door een gracht.
- De toegang tot het landgoed verliep via een omzoomde statige laan of dreef, veelal beplant met eikenbomen.

Voor de eigenaren vervulden de landgoederen veelal vier functies: ¹⁶

- Ze waren primair beleggingsobject. Er kon op twee manieren geld mee worden verdiend: door het incasseren van pacht en door de verkoop van hout. De grond in het Oudland (een uitloper van de Brabantse Wal) was meer geschikt voor de bosbouw dan voor de akkerbouw en de veeteelt. Het Oudland behoorde qua agrarisch rendement tot de laagst geklasseerde polders van Steenbergen. ¹⁷
- Ze fungeerden als buitenverblijven die het karakter hadden van lustoorden. Eigenaren vertoefden er meestal in de zomermaanden met hun familie. De pachter van de boerderij op het terrein vervulde dan doorgaans “herendiensten”, zoals het beschikbaar stellen van een paard met wagen.
- Met landgoederen kon worden gepronkt. Het bezit ervan etaleerde een hoge maatschappelijke status.
- Het terrein van het landgoed fungeerde gewoonlijk jaarlijks als jachtgebied. ¹⁸ Op de relatief grote landgoederen als Dassenberg en Padmos waren hiervoor jachtopzieners in dienst. Op Steenhuizen fungeerde het herenhuis als jachthuis.

Tussen de eigenaren bestonden verschillen in het gewicht dat aan deze functies werd gehecht. Voor allen gold dat de landgoederen werden gekocht en (verder) ontwikkeld als een investering in onroerend goed. De verhouding tussen de genoemde functies was binnen de landgoederen niet onveranderlijk. Zo kwam het voor dat de beleggingsfunctie weliswaar intact bleef, maar aan gewicht verloor ten gunste van de lustoord- en statusfunctie. Voor sommige eigenaren fungeerde het landgoed niet als jachtgebied. In sommige fasen van hun bestaan was de lustoordfunctie minder of helemaal niet belangrijk. Sommige eigenaren bezaten ook andere buitenplaatsen waar het qua luxe beter toeven was. Dat gold bijvoorbeeld voor de eigenaren van Steenhuizen en De Lantaarn uit het geslacht Cuypers in de 19de eeuw. Zij beschikten ook over het landgoed Mattemburgh in Hoogerheide dat in velerlei opzicht meer te bieden had dan hun landgoederen in Steenbergen. Voor sommige eigenaren was de statusfunctie van hun landgoed reeds op velerlei andere manieren geborgd en gelegitimeerd en daarom minder belangrijk.

De Lantaarn wijkt in enkele opzichten af van de vier andere landgoederen. Waarschijnlijk kwam reeds eind 16de eeuw een einde aan een apart herenhuis, dat oorspronkelijk het karakter had van een slot of kasteeltje (zie verderop). De gracht er omheen bleef bewaard en hield de herinnering aan een voornaam buitenverblijf levend. Voor de eigenaar bestond nog wel de mogelijkheid om desgewenst gebruik te maken van een kamer in de boerenwoning. De lustoordfunctie van De Lantaarn verloor in 1638 aan betekenis toen diverse percelen bos werden afgescheiden. Hierdoor werd ook de beleggingsfunctie aangetast; met de verkoop van hout kon nog slechts in bescheiden mate geld worden verdiend. De forse vermindering van de omvang vanaf 1638 bracht ook een vermindering van de sociale status van het landgoed met zich mee. Nadat Ekelenberg in de 17de eeuw aanzienlijk was uitgebreid (het omvatte in 1770 ruim 106 gemeten) was De Lantaarn veruit het kleinste landgoed in het Oudland van Steenbergen. Er zijn geen aanwijzingen gevonden waaruit blijkt dat op De Lantaarn ooit siertuinen hebben gelegen, passend bij de lustoord- en de statusfunctie.

De naam van het landgoed

Dierick van der Meeren, eigenaar van De Lantaarn, kocht op 13-12-1521 vier gemeten land in het Oudland van Steenbergen, westelijk grenzend aan het huis genaamd “die Lanterne”. Het is de oudste vermelding van dit huis die kon worden getraceerd. Op 20-9-1534 breidde hij zijn grondbezit in het Oudland uit met een weiland van een half gemet en drie roeden, waarvan de ligging als volgt werd beschreven: bij de “Lindenbourgh”, zuidelijk en westelijk grenzend aan land van hem (als koper), oostelijk en noordelijk grenzend aan land van de verkoper (Mathijs Janszoon). ¹⁹

Op 29-9-1540 wordt in het Oudland een hoeve vermeld genaamd “Lindenborch daar de Lanterne op staat”. ²⁰ Idem op 31-12-1550. ²¹ Nog op 13-6-1614 wordt De Lantaarn omschreven als een hoeve met landen in het Oudland van Steenbergen met huis, schuren en bossen genaamd “Lindenburch oft [ofwel] De Lanterne”. ²² Nadien is de benaming “Lindenburch” voor een boerderij in het Oudland van Steenbergen niet meer aangetroffen, wel nog (en nog steeds) in de polder van Kruisland. ²³

De Lantaarn was juridisch gezien nimmer een eigenstandige entiteit. Het landgoed omvatte gebundelde percelen onroerend goed die elk over een eigen formele status beschikten, ook nadat in Nederland het Kadaster werd ingevoerd. De naam De Lantaarn kan worden beschouwd als een “veldnaam”, waarvan de samenstellende delen en de afbakening ten opzichte van belendend onroerend goed aan verandering onderhevig waren. In de onderzochte periode was De Lantaarn een wisselend samenstel van grondpercelen. De locatie van de “hoofdvestiging” (anno 2025 op het adres Moerstraatseweg 154) bleef stabiel. Vanaf 2015 wordt de naam “De Lantaarn” doorgaans alleen nog gebruikt voor dit resterende perceel waarop de opstallen van het landgoed gelegen waren.

De omvang van het landgoed

In de onderzochte periode 1509-1940 deden zich soms ingrijpende veranderingen voor in de samenstellende delen en de daaruit voortvloeiende omvang van het landgoed.

Vanaf 1838 is het lastig gebleken om de omvang van de landgoederen Steenhuizen en De Lantaarn te onderscheiden. Ze kwamen toen in het bezit van een zelfde eigenaar.

Vanaf 1828 werd het gebruikelijk om de omvang uit te drukken in bunders (ofwel hectaren), aren en centiaren. Om de omvang nadien te kunnen vergelijken met de omvang in voorafgaande jaren is deze in de volgende tabel standaard omgezet in gemeten en roeden, waarbij een gemet is gelijkgesteld aan 0,416 hectare en een hectare aan 2,4038 gemet. 300 roeden hebben een omvang van 1 gemet.

Datum	Omvang van De Lantaarn in gemeten en roeden; * = circa
29-09-1540	112 ²⁴
04-08-1599	112:140 ²⁵
13-06-1614	112 ²⁶
10-09-1638	049:222 ²⁷
22-01-1648	043:157. ²⁸
22-10-1649	060 * ²⁹
18-04-1693	060:156 ³⁰
18-08-1748	060:156 ³¹
05-04-1771	062:054 ³²
22-01-1780	057:045 ³³
20-02-1815	054:109 ³⁴
14-10-1822	070:042 ³⁵
22-11-1890	idem ³⁶
1929	065 * ³⁷
1944	064 * ³⁸
1950	063 * ³⁹
1959	047 * ⁴⁰
1966	040 * ⁴¹
2015	004 * ⁴²

Het landgoed maakte een neerwaartse ontwikkeling mee van 119 gemeten (ca. 47 hectaren) in 1540 naar ca. 3,77 gemeten (ca. 1,57 hectaren) in 2015. In de tussenliggende jaren schommelde de omvang. In de periode 1540-1638 was de omvang onverminderd steeds 112 gemeten. In 1638 werd de omvang zeer fors gereduceerd tot ca. 50 gemeten. De toenmalige eigenaar, Cornelis Teelinck, verkeerde in financiële moeilijkheden en besloot om het landgoed publiekelijk te verkopen. De afzonderlijke percelen werden apart verkocht, onder meer aan de eigenaren van de belendende landgoederen Steenhuizen en Ekelenberg (in opbouw). ⁴³ Zo raakte het oorspronkelijke landgoed geamputeerd. Vooral het aandeel van bosland in het totale bezit van De Lantaarn liep aanzienlijk terug. De Lantaarn werd een verschaald landgoed, een boerenbedrijf met een beetje bos en een verwoest voormalig slot. Het is veelzeggend dat De Lantaarn in 1638 niet opnieuw in het bezit kwam van een voorname familie van buiten Steenbergen, maar van een middenstander met een aanzienlijk lagere sociale status dan de eerdere eigenaren en afwijkend van de eigenaren van de andere landgoederen in Steenbergen destijds. Ook de koper van het gekrompen landgoed, Glaude de With, chirurgijn en bakker, raakte in financieel zwaar weer. Nadat zijn zwager en graankoopman Francois Francoiszn. Husman De Lantaarn had overgenomen zag deze in een

jaar tijd kans om het landgoed uit te breiden tot ca. 60 gemeten. Dat de omvang in 1771 bescheiden toenam kwam door de incorporatie van het hoeve “Al te Kleijn” aan de westzijde van de Moerstraatseweg met 2 gemeten en 153 roeden. Toen De Lantaarn in 1780 werd verkocht werd een perceel van 5 gemeten en 9 roeden van het landgoed afgekoppeld. Het werd apart verkocht en maakte daarna van het landgoed geen deel meer uit. Tussen 1815 en 1822 nam de omvang van het landgoed weer toe door de aankoop van weilanden onder de veldnaam “Nooitgedacht”, samen ca. 16 gemeten groot. Tussen 1950 en 1959 werden diverse percelen bouw-, wei- en bosland verkocht. In 1994 had een ruilverkaveling gevolgen voor de ordening van landbouwpercelen in het Oudland. Het landschap raakte minder versnipperd. Daarbij waren ook percelen van De Lantaarn betrokken.⁴⁴ In 2015 vond een splitsing plaats van het grondgebied van De Lantaarn. Het resterende deel onder de naam De Lantaarn omvatte nog maar ca. 4 gemeten; zie hiervoor hoofdstuk 24.

De ligging van het landgoed

De Lantaarn is afgebeeld op de oudste gedetailleerde polderkaart van West-Brabant, de zogeheten “Gastelse kaart” uit 1565, vervaardigd door de landmeters Cornelis Pieterszoon en Jan Sijmonszoon:⁴⁵

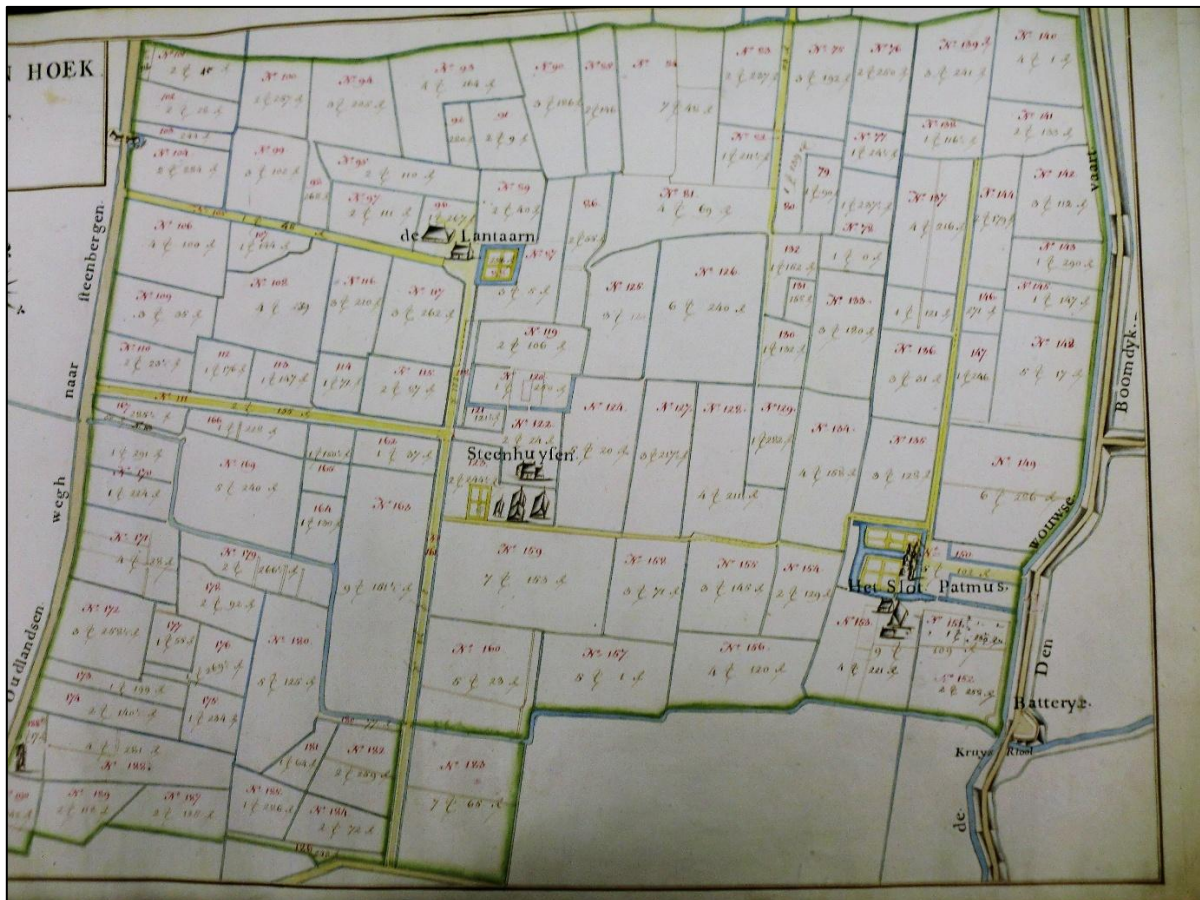

De Lantaarn en Padmos, 1565.

De afgebeelde ligging van Padmos spoort met de ligging anno 2025, maar bij de situering van De Lantaarn kan een vraagteken worden geplaatst. Er zijn geen aanwijzingen voor gevonden dat De Lantaarn in 1565 op een andere plaats in het Oudland lag dan in voorafgaande en latere jaren. Op de “Gastelse kaart” moet de ligging schetsmatig zijn bedoeld. In werkelijkheid lag De Lantaarn meer noordwestelijk van Padmos.

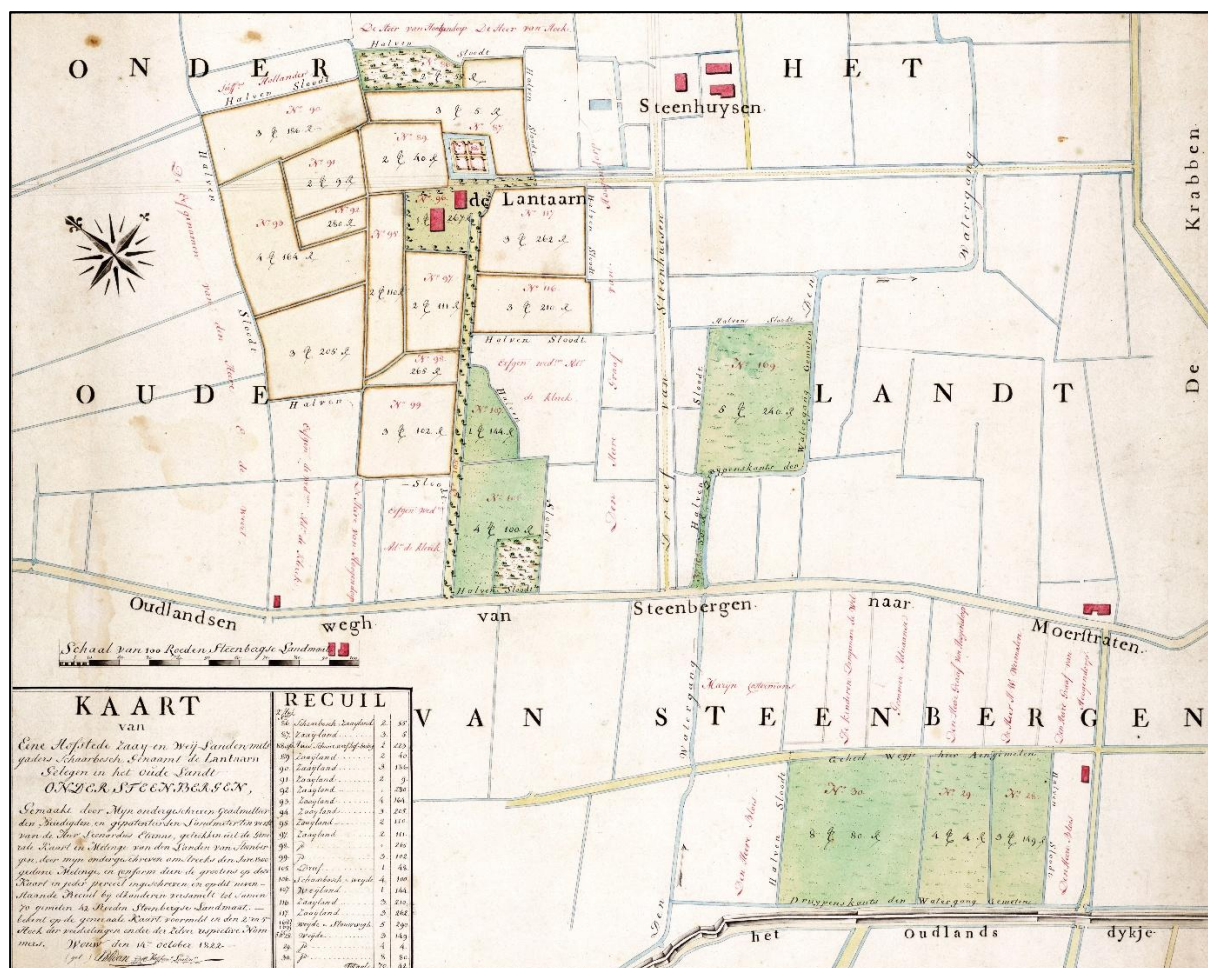
In 1620 werd door de landmeter Jacob Vleugels een kaart vervaardigd van de landgoederen Steenhuizen en De Lantaarn. Daarop werden de afzonderlijke percelen van deze landgoederen met hun omvang en ligging vermeld. Helaas is deze kaart niet bewaard gebleven. Toen de beide landgoederen in 1638 verkocht werden is de kaart gehanteerd om de afzonderlijke percelen te benoemen met een nummer onder vermelding van hun bestemming op dat moment (zaai-, wei- of bosland).⁴⁶

In 1805 is het deel van het Oudland waarin de landgoederen Padmos, Steenhuizen en De Lantaarn gesitueerd waren door de landmeters Johannes Baptiste Adan en Cornelis Johannes van Diepenbeek als volgt in kaart gebracht:⁴⁷

Een deel van het Oudland van Steenberghe met De Lantaarn, Steenhuizen en Padmos, 1805.

Leonardus (Louis) Etienne, eigenaar van De Lantaarn, gaf aan de landmeter Johannes Baptiste Adan in 1822 opdracht om het grondgebied van De Lantaarn in kaart te brengen. Zo ontstond de volgende kaart, gedateerd op 14-10-1822: ⁴⁸

De samenstellende delen van het landgoed zoals op de kaart afgebeeld en in de linkerhoek toegelicht waren de volgende: ⁴⁹

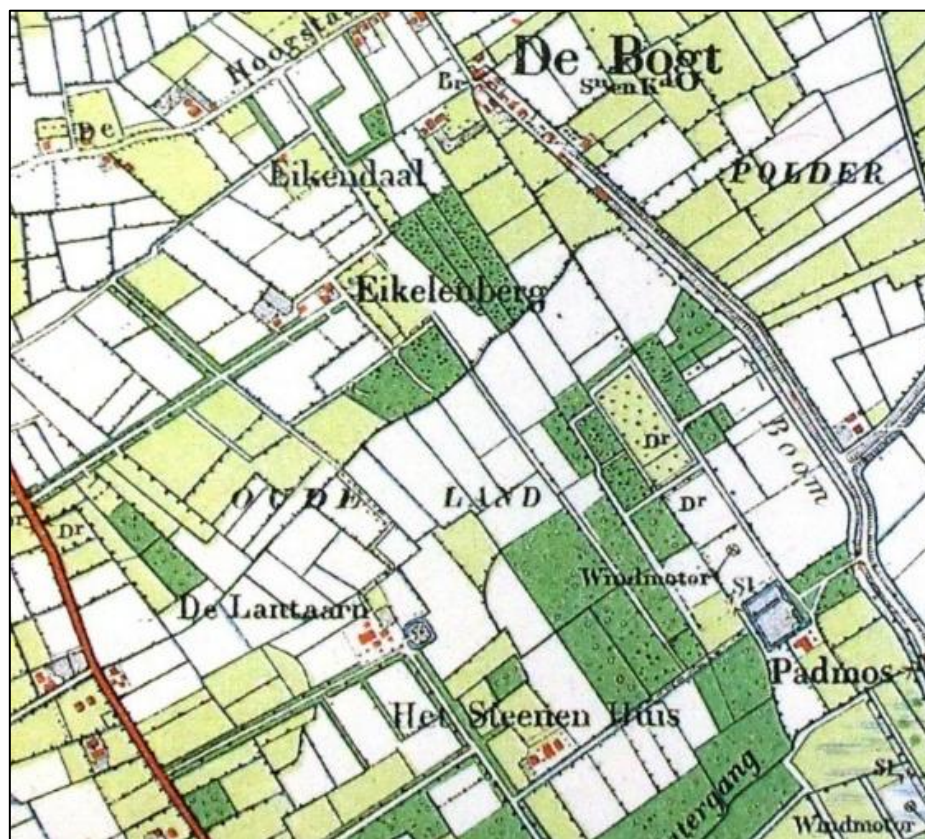
Nr.	Perceel	gemeten	roeden
86	schaarbos en zaailand	2	55
87	zaailand	3	5
88 en 96	huis, schuur, werf, hof en boomgaard	2	223
89	zaailand	2	40
90	idem	3	186
91	idem	2	9
92	idem	-	280
93	idem	4	164
94	idem	3	205
95	idem	2	110
97	idem	2	111
98	idem	-	265
99	idem	3	102
105	dreef	1	48
106	schaarbos en weiland	4	100
107	weiland	1	144

116	zaailand	3	210
117	idem	3	262
168 en 169	weiland en stouwweg ⁵⁰	5	290
28	weiland	3	149
29	idem	4	4
30	idem	8	80
Totaal		70	42

Perceelnummer 88 verwijst naar het terrein van het voormalige slot, toen in gebruik als boomgaard annex moestuin. De contouren van het voormalige slot met de omringende gracht zijn nog duidelijk zichtbaar. De opstellen op de hoofdvestiging verkregen het nummer 96. De nummers 28-30 verwijzen naar weilanden aan de westzijde van de Moerstraatseweg behorend tot het hoeve “Nooitgedacht”. De dreef vanuit de Moerstraatseweg naar de hoofdvestiging verkreeg nummer 105. Nummer 168 (op de kaart een “stouwweg” genoemd) verwijst naar het laatste deel van de verbinding tussen de Oudlandse Watergang en de (heul onder de) Moerstraatseweg. Perceelnummer 169 (aan de rechterzijde van de dreef vanuit de Moerstraatseweg naar Steenhuizen) was bekend onder de naam “De Zuure Weide”. Aan de noord- en de noordoostzijde grensde De Lantaarn aan het gebied dat sinds 1637 bekend werd als het landgoed Ekelenberg.

Het aandeel van de samenstellende delen in percentages was als volgt:

- Zaailand: 53
- Weiland: 38
- Bosland: 4
- Overige: 5

De Lantaarn in het Oudland met Ekelenberg, Steenhuizen en Padmos, 1908.